

CZU: 159.9.07:070:316.483.2"2009"

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4557246>

REPREZENTĂRI ȘI REMEMORĂRI SOCIALE ALE EVENIMENTELOR DIN APRILIE 2009

Olga GUȚU

Universitatea de Stat din Moldova

În acest studiu prezentăm rezultatele unei cercetări explorative privind reprezentarea mediatică și felul în care sunt rememorate acțiunile de protest din aprilie 2009, având la bază surse de date colectate în perioada 2010-2013 și 2019-2020. Această analiză comparativă scoate în evidență particularități specifice privind felul în care erau abordate evenimentele date în primii ani de la producerea acestora și peste zece ani. În timp, se observă o scădere a interesului mass media față de acțiunile de protest; mai mult chiar, aceste evenimente sunt prezentate deseori în contexte mediatice care determină mai degrabă interpretări și conotații negative ale acestora. La final, se propun câteva recomandări cu privire la necesitatea unei analize mai profunde a acestor evenimente marcante pentru societatea din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: reprezentări sociale, amintiri de tip flash, relații intergrupale, memorie socială, mass media.

THE SOCIAL REPRESENTATION AND REMEMBERING OF THE EVENTS OF APRIL 2009

This study presents the results of an exploratory research about the media representation and the way in which the protest events from April 2009 are remembered, based on data sources from 2010-2013 and 2019-2020. This comparative analysis highlights specific peculiarities regarding the way the events were approached during the first years after their occurrence and after ten years. Over time, there is a decrease in media interest in the protest events; moreover, they are often presented in media contexts that rather determine their interpretations and negative connotations. At the end of the study, some recommendations are proposed regarding the necessity for a deeper analysis of this landmark event for the society of the Republic of Moldova.

Keywords: social representations, flash memories, intergroup relations, social memory, mass media.

Introducere

În cele ce urmează vom descrie succint aspectele teoretice ce au stat la baza acestui studiu, argumentele care s-au regăsit în concluziile pe care le-am formulat spre final. Semnificația studiului este fundamentată de riscul formării unei reprezentări incorecte vizavi de cele întâmplate în cadrul acțiunilor de protest din aprilie 2009 în Piața Marii Adunări Naționale, specificul acestor riscuri reflectându-se în comportamentul ulterior al tinerilor vizavi de autorități și în pierderea încrederii în conducerea țării, comportament ce are drept consecințe emigrarea peste hotarele țării, neîncrederea în forțele de ordine, o posibilă nouă campanie de proteste de amploare.

În viziunea lui S.Moscovici, reprezentările sociale sunt fenomene ce se formează și se articulează în funcție de un anumit mod de cunoaștere și comunicare. A.Neculau plasează conceptul de reprezentare socială în contextul gândirii sociale ce contribuie, prin cunoașterea senzorială și cunoașterea rațională, dar și prin luarea în considerare a raporturilor sociale și a contextului social, la construirea realității sociale [1]. În consens cu A.Neculau, alt psihosociolog român, D.Cristea [2], pe aceeași coordonată a aprecierii contribuției reprezentării sociale la construirea realității sociale, scrie: „Construirea realității sociale presupune elaborarea unui ansamblu de reprezentări, de scheme cognitive și acționale care vor mijloci priceperea, interpretarea și evaluarea diferitelor acțiuni ale existenței sociale și elaborarea unor comportamente adaptative adecvate”. D.Cristea subliniază că fundamentul activității de construire a realității sociale este determinat de limbaj, un operator care prin particularitățile sale socioculturale și individuale marchează „în mod fundamental sistemul de categorii și reprezentări ce configurează universul social”. Autorul citat realizează o schemă explicativă a procesului de constituire a realității sociale, indicând și locul reprezentării sociale în acest proces [Ibidem, p.3].

Astfel, acest proces începe cu *stimuli primari* (factori din mediul natural și social care acționează în ontogeneza asupra subiectului) și *stimuli secundari* (factori generați de existența socială a subiectului). Acești stimuli sunt procesați prin operatori psihoindividuali, psihosociali și socioculturali. Ca rezultat apar reprezentările sociale ce prin operații de actualizare a informației, evaluare a situației sociale, selectarea schemelor optime, în funcție de condițiile concrete și anticipare a efectelor acțiunilor, conduc la elaborarea comportamentelor și atitudinilor adecvate situațiilor sociale. Reprezentările sociale sunt furnizate de cele mai diverse

domenii ale vieții sociale: percepții interpersonale, raporturi interindividuale și relații intergrupuri, inteligență, medicină, sexualitate și gen, organizare socială și instituții economice, politică (guvern, lege, sistem politic, sistem penal, patrie), roluri instituționale, locuri și servicii sociale, tehnologie etc.

În 1898, E.Durkheim expune pentru prima dată termenul *reprezentare colectivă*, termen ce a fost ulterior preluat și dezvoltat de S.Moscovici, care identifică diferențele dintre *reprezentări colective* și *reprezentări sociale*. În 2001, J.-M. Seca evidențiază rolul reprezentărilor sociale în organizarea atitudinilor și comportamentelor, formând ansambluri complexe de judecăți și acțiuni ce se află la dispoziția individului sau grupului. După W.Doise [3], materia primă în studiul reprezentării sociale este dată de ansamblul opiniilor, atitudinilor și prejudecăților dezvoltate de diverse grupuri sociale sau indivizi. Astfel, putem spune că problema reprezentărilor sociale este destul de actuală și rămâne deschisă pentru cercetări ulterioare în domeniu.

Funcții și roluri ale reprezentărilor sociale

Reprezentarea socială este implicată în construcția realității sociale, având funcții esențiale în elaborarea atitudinilor și comportamentelor individuale și de grup, în cunoașterea și dinamizarea relațiilor sociale, în explicarea și justificarea unor acțiuni grupale etc.

Analizând multiplele fațete ale reprezentării sociale, cercetătorii domeniului (S.Moscovici, D.Jodelet, J.C. Abric, A.Neculau, D.Cristea etc.) au identificat următoarele funcții și roluri ale reprezentării sociale [4]:

1. *Funcția de cunoaștere, cognitiv explicativă* (reprezentarea socială oferă posibilitatea înțelegerii, interpretării, realizate în funcție de un cadru de referință);

2. *Funcția identitară* (reprezentările sociale permit indivizilor sau grupurilor de a se delimita, de a se situa pe poziții specifice în procesul comparației sociale);

3. *Funcția de orientare și praxiologică* (reprezentările sociale constituie un ghid pentru comportamentele de grup și individuale. Ca rezultat, reprezentarea: *conduce* la definirea scopului unei sarcini, determinând implicit tipul de comportament; *produce* un ansamblu de expectanțe, anticipări, acționând astfel asupra realității sociale prin selectarea și filtrarea informațiilor; *definește* ceea ce este permis, tolerabil, acceptabil într-un context dat);

4. *Funcția justificativă* (reprezentările sociale joacă un rol important în explicarea, susținerea argumentativă a unor acțiuni grupale);

5. *Funcția simbolică* (reprezentările sociale reconstruiesc și dedublează realitatea, adaugă planului obiectual un plan al unei reproduceri simbolice a realității cu aceeași consistență psihologică).

S.Moscovici delimitează două roluri îndeplinite de reprezentările sociale:

a) Reprezentările localizează într-o categorie persoanele, evenimentele, obiectele, le conferă o formă precisă, apoi le impun „un mod gradual drept model de un anumit tip, distinct și împărțit de un anumit grup de persoane”. Toate elementele noi aderă la model și fuzionează cu acesta, „se convenționalizează”.

b) Reprezentările „se impun cu o forță irezistibilă”. Această forță rezultă din combinația dintre o structură prezentă chiar înainte ca noi să începem să o gândim și o tradiție care impune ce trebuie să gândim.

Memoria socială sau amintiri de tip „flash”

La o privire generală asupra conceptului de memorie socială, el ar părea o simplă asociere a socialului la memoria unui individ și astfel am putea spune că așa cum posedăm toți memorie, prin care suntem noi înșine, tot astfel și societățile au memorie, și anume – memorie socială. În literatura de specialitate recentă, conceptul de memorie socială are o dublă accepțiune: una dată de psihosociologia europeană, iar alta – de psihologia social-cognitivă (cogniția socială). În viziunea psihosociologilor europeni, reprezentările sociale și memoria socială sunt elemente constitutive ale gândirii sociale. Dacă reprezentările sociale sunt specifice prezentului, definind percepții colective/generale ale unor obiecte de reprezentare actuale (șomajul, privatizarea, democrația), memoria socială se referă la reprezentările sociale ale trecutului, cu referire la un „obiect al memoriei”. Ea se formează în procesul de omogenizare a reprezentărilor trecutului și de reducere a diversității amintirilor, procese care au loc prin comunicarea între indivizi sau între grupuri, marcate fiind și de fenomenul uitării, situându-se astfel la punctul de întâlnire între individ și colectiv, între psihologic și social.

Un element esențial în discuția despre memoria unui grup social sunt *amintirile flash*, sau *flashbulb memories*. Acestea sunt amintiri despre circumstanțele în care ne aflăm sau trăim, luăm contact pentru prima dată cu un eveniment foarte surprinzător sau important prin consecință și/sau foarte intens activant emoțional. În opinia lui Neisse, *amintirile „flash”* sunt cele mai evidente situații în care *narațiunile publice și cronologice personale* se intersectează în memorie [5].

Mass media și opinia publică

Sistemul mass media (opinia publică) asigură circulația informațiilor, interpretărilor, opiniilor și abordărilor considerate a avea importanță socială și reprezintă o adevărată legătură informațională între diverse părți și legături sociale. Imediat după Primul Război Mondial au apărut primele mari cercetări individuale despre opinia publică, una dintre ele este cea scrisă de W.Lippmann, unde sunt prezentate toate teoriile care vorbesc despre atotputernicia media în formarea opiniei publice. Apoi au apărut o serie de studii care susțin că mass media produce efecte minimale asupra opiniilor, iar mai târziu toate interpretările subliniază necesitatea de a identifica și promova un model echilibrat al intercorelării dintre impactul mass media asupra opiniei publice [6].

Mediile au un important rol în societate, concretizat prin următoarele funcții:

- transmiterea informației;
- formarea, influențarea și manipularea opiniei publice;
- educație;
- divertisment ș.a.

În ultimele decenii, presa scrisă a cunoscut renașteri interne semnificative, în sensul creșterii audienței și a tirajului publicațiilor săptămânale, concomitent cu afirmarea presei locale în peisajul publicistic. Presa scrisă își stabilizează raza de influențare undeva între 6 și 7% din populație, cu mici diferențe de la țară la țară, de la regiune la regiune. Orice mesaj transmis verbal, scris pe foaie, comunicat la o conferință de presă, citit din revistă reprezintă o comunicare. Procesul de transmitere a informațiilor realizat prin orice mijloc reprezintă comunicare. Astfel, mass media nu e o excepție. În procesul de transmitere a unei informații la fel se utilizează comunicarea, de cele mai multe ori scrisă (interviuri, articole, publicații), dar și vorbită (buletin de știri, dezbateri, conferințe de presă). Dincolo de semnificațiile semantice ale cuvântului „comunicare”, o serie de autori au încercat să surprindă conținutul comunicării, formulând o serie de definiții mai mult sau mai puțin explicite.

Presa – atât cea cotidiană, cât și cea periodică – se numără printre cele mai importante canale de transmitere a mesajelor, iar atunci când este adecvat folosită oferă un randament ridicat campaniei. „Unul dintre cele mai importante avantaje ale presei scrise este flexibilitatea, caracteristică dată de faptul că grupurile țintă ale campaniei pot fi atinse de mesajele puternic focalizate, prin folosirea de reclame special proiectate pentru regiuni sau segmente de consumatori” [7].

Există un paradox al informației: cu cât suntem mai expuși informației, cu atât mai puțin suntem informați. Din două motive:

- Cu cât mai mult știm, cu atât mai neputincioși ne simțim și, de aici, intervin indiferența sau uitarea, acoperind totul cu alte evenimente.
- Cu cât mai mult știm, cu atât mai greu ne este să asimilăm și să înțelegem tot ceea ce ne înconjoară. Astfel, suntem tentați să cedăm altora această muncă de a prelucra și de a comprima informațiile pentru noi. Suntem, într-un fel, victimele propriei noastre inabilități de a manevra cu o cantitate atât de mare de informații fără a fi derutați.

„Media cultivă cuvântul astfel cum un agricultor cultivă pământul” [7].

La începutul secolului al XX-lea, R.E. Park arată că atât mulțimea, cât și publicul sunt *mecanisme sociale de adaptare și de schimbare*. Ele nu reprezintă grupuri organizate din punct de vedere formal, ci „faze preliminare” în procesul de formare a grupului. Există și diferențe între cele două tipuri de acțiune colectivă. Mulțimea este caracterizată de uniformitatea experienței emoționale, în timp ce publicul se diferențiază prin discursul rațional și critic. Mulțimea se formează prin emiterea unor răspunsuri emoționale similare, iar publicul se formează ca urmare a confruntării cu o problemă, cu o temă controversată. Participarea în mulțime necesită doar „capacitatea de simțire și de empatie”, în timp ce, pentru a face parte din public este nevoie de abilitatea de a raționa împreună cu alți membri. Instituțiile mass media reprezintă, deci, un segment important al societății din punctul de vedere al exercitării *puterii simbolice*. Acest tip de putere prezintă, în opinia lui J.B. Thompson, o semnificație cel puțin egală cu *puterea economică* (activitatea productivă), *puterea politică* (activitatea de coordonare a indivizilor) și cu *puterea coercitivă* (folosirea efectivă a amenințării cu folosirea forței fizice pentru a sprijini exercitarea puterii politice).

Referințe la design-ul și metodologia cercetării

În studiul dat ne-am propus să răspundem la unele întrebări cu privire la evenimentele ce au avut loc în aprilie 2009, întrebări ce apar și după un deceniu de la consumarea protestelor, și anume:

- Care este conținutul reprezentării sociale despre evenimentele de protest din aprilie 2009? Care sunt elementele reprezentationale ce se mențin în memoria grupului?
- Ce diferențe putem identifica în reprezentarea mediatică *post factum* (comparativ, după 4 ani și după un deceniu de la producerea evenimentelor)?

Pentru tema cercetării noastre am folosit drept surse de date diverse interviuri și articole axate pe această temă, selectate din mass media autohtonă. De asemenea, am selectat și comentarii de pe blogurile care dezbate tema evenimentelor din aprilie 2009.

În selectarea articolelor, interviurilor, comentariilor de pe bloguri am respectat câteva criterii, tangența cu tema studiată, materialul ales discută în special acțiunile de protest ce au avut loc pe 7 aprilie 2009:

- un număr mare de vizualizări, cel puțin 50 de vizualizări;
- la selectarea publicațiilor am luat în considerare și timpul, perioada când au fost publicate, intervalul de timp fiind important pentru a stabili informația relevantă pentru public, care s-a memorat mai bine.

Astfel, am selectat 44 de surse, dintre care 29 publicate în 2010-2013: 5 interviuri; 19 articole și 5 publicații pe bloguri; 15 publicații editate în 2019-2020, dintre care 12 articole și mărturii-video, iar 3 interviuri primite de la subiecții care au trăit evenimentele studiate.

Rezultate și discuții

În studiul nostru ne-am propus să răspundem la întrebările enunțate mai sus, pe care le-am folosit ca direcții centrale în procesul analizei ce a urmat. Astfel, la întrebările „Care este conținutul reprezentării sociale despre evenimentele de protest din aprilie 2009?” și „Care sunt elementele reprezentationale ce se mențin în memoria grupului?”, am răspuns prin analiza de conținut a reflectării mediatice a unui eveniment de protest, delimitând o schemă de categorii, caracteristicile fiecărui component al reprezentării narative. De altfel, am evidențiat cele mai importante secvențe ale evenimentului prin accentuarea lor în cadrul studiului. Evenimentele din aprilie 2009 au fost și sunt un subiect discutat de mai mult de un deceniu atât de ziare, politicieni, politologi, cât și, mai puțin, de psihologi, sociologi sau antropologi. Totuși, au rămas multe întrebări la care nu există încă un răspuns, au rămas multe fapte neelucidate pentru a întregi imaginea celor ce s-au petrecut în zilele de 6,7,8 și 9 aprilie. Acest subiect devine unul dureros pentru societatea moldovenească, atingând corzi sensibile ale sufletului oamenilor, tinerii participanți fiind profund marcați, unii pentru toată viața. Citind astăzi unele mărturii ale tinerilor, încă ne doare durerea lor. Acești tineri nu purtau nicio vină. Doar câțiva dintre ei au fost găsiți și maltratați pentru faptul că doar au filmat momente. Ceilalți nu aveau nicio tangență cu distrugerea acelor clădiri de stat. O bună parte dintre ei au emigrat, devenind ceea ce numim azi „diaspora”. De aici a pornit și interesul nostru pentru a stabili care este reprezentarea socială a acelor evenimente, prin intermediul analizei informației oferite de mass media (articole recente, discursuri ale oamenilor politici, filmulețe care descriu evenimentul vizat), am construit o schemă a elementelor reprezentării.

Mai jos evidențiem elementele reprezentării cu momente exacte, selectate din mass media, a evenimentelor din aprilie 2009, care prezintă un „tablou” întreg al acțiunilor ce au avut loc. Primul element identificat este evenimentul-stimul, momentul catalizator exprimat prin secvențe ca: *rezultatele fraudate ale scrutinului din 5 aprilie 2009; frustrări și nemulțumiri adunate timp de 8 ani; fraudarea alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009; „visul schimbării” spulberat*. Mii de tineri, care nu-și mai vedeau viitorul într-un stat comunist, au ieșit la protest în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, după anunțarea rezultatelor alegerilor parlamentare care au avut loc pe 5 aprilie 2009, conform cărora Partidul Comuniștilor ar fi obținut majoritatea parlamentară. Tinerii scandau pașnic slogane anticomuniste și fluturau drapele ale Uniunii Europene, semn că își doreau o guvernare pro-europeană, democrată. Următorul element al schemei propuse este actorul/rii: *băieți tineri, studenți, elevi; combatanți ai războiului de pe Nistru; polițiști cu bâte și căști pe cap și copii – studenți de la universități, colegii și licee care își făceau studiile în orașul Chișinău*. Pe parcursul protestului s-au alăturat și alți membri ai comunității, având același scop. Scopul inițial al acțiunii de protest a fost prezentat, prin vorbe, placate rudimentar improvizate, cântece și scandări, lozinci de toți actorii prezenți: *contestarea victoriei comuniștilor la alegeri; sentimentul unirii; dorința de a fi auziți*. În urma alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 a venit cu o reacție și comunitatea internațională, prezentând concluzii ca: *condamnarea campaniei masive de hărțuire; încălcarea drepturilor omului; acuze despre falsificarea alegerilor*. Aceasta și propriile decepții au mobilizat grupuri de tineri spre a organiza proteste pașnice: *organizarea de către Hyde Park și Think Moldova a Zilei Naționale de Doliu; mobilizarea tinerilor într-un marș pașnic cu ajutorul site-urilor de socializare*. Acțiunea de protest a început când în mai puțin de o oră pe străzile orașului

se revărsau mii de tineri: 30000 de oameni au ieșit pe străzile Chișinăului pentru a contesta alegerile. Această acțiune a degenerat în acte de violență, atât din partea protestatarilor, cât și a forțelor de ordine: unii protestatari au intrat în clădirea Parlamentului provocând distrugerii; poliția a intervenit cu tunuri de apă și gaze lacrimogene; protestatarii au replicat aruncând cu pietre în aceștia. Idealul patriotic s-a evidențiat prin acțiuni de defilare și agățarea în cel mai vizibil loc a simbolului statului: arborarea steagului Republicii Moldova alături de cel al României și al Uniunii Europene. Finalul acțiunii de protest a avut rezultate distructive, altfel decât cele scontate: Parlamentul și Președinția distruse; inițierea numeroaselor dosare penale pe numele unor protestatari; sute de răniți fizic și emoțional, 5 victime; îngrădirea libertății presei.

Pentru întrebarea „Ce diferențe putem identifica în reprezentarea mediatică post factum (comparativ, după 4 ani și după un deceniu de la producerea evenimentelor)?” găsim o reducere evidentă a informației prezente în media autohtonă despre acțiunile de protest din aprilie 2009, ceea ce în sine este o confirmare a unui paradox al informației: cu cât suntem mai expuși informației, cu atât mai puțin suntem informați. Sunt două motive: cu cât mai mult știm cu atât mai neputincioși ne simțim și, de aici, intervin indiferența sau uitarea, acoperind totul cu alte evenimente. Deoarece a trecut un deceniu de la evenimentele din aprilie 2009, astăzi avem puține momente când rememoram acel protest de amploare. Este, de fapt, o reluare a informațiilor deja publicate în anii anteriori. Conțin elemente de denaturare a situației, accentul punându-se pe anumite aspecte, fiind trecute în umbră alte momente care contribuie la formarea unui tot veridic. În urma analizei de conținut a puținelor articole identificate am realizat o matrice. Aceasta este reprodusă în tabelul ce urmează.

Tabel

Elemente de rememorări și reprezentări

Asocieri zilei de 7 aprilie 2009	Rememorări 7 aprilie 2019	Acțiuni întreprinse după 7 aprilie 2009
<ul style="list-style-type: none"> • Rană nevindecată • Zi de doliu • Un strigat din suflet • Tragedie • Nu uităm, nu iertăm • Protest pașnic/protest spontan, /protest violent • Preludiul capturării statului • Revoluția „twitter” • Lovitură de stat • „Credeam că e o revoluție” • „În sfârșit are loc o schimbare în țară” • „Credeam că începe un război” • „Un act curajos din partea oamenilor nemulțumiți” • 7 aprilie a fost un calvar și un coșmar 	<ul style="list-style-type: none"> • „Am fost batut 3 zile de polițiști” • „Au fost provocatori” • „Părinții nu știau unde mă aflu” • „Au fost purtați peste tot” • „Tineri molestați și torturați” • „Ciocniri violente între protestatari și forțele de ordine” • „Blocarea informației transmise prin TV cablu și perturbarea parțială a liniilor telefonice” • „Clădiri devastate” • „În noaptea dintre 7 și 8 aprilie s-au auzit focuri de pistol automat” • „O persoană a decedat în PMAN, iar alte 4 în condiții suspecte, și sute au fost reținute (aprox. 700)” 	<ul style="list-style-type: none"> • Moldova „bate pasul pe loc” • A avut loc exonerarea făptașilor • Moldova se află într-un cerc vicios • Vrem ca cei vinovați să fie pedepsiți • Dosarul 7 aprilie rămâne neelucidat • Adevărul despre 7 aprilie nu se va afla niciodată • Lipsa unor materiale importante din arhivele instituțiilor de rang înalt • CEDO a condamnat RM în 8 dosare, iar alte 40 de cereri sunt în curs de examinare • „Este foarte regretabil că nu s-a văzut o reacție adecvată din partea autorităților cu privire la drepturile acestor persoane.” • „O mare parte dintre tineri au plecat din țară imediat și nu mai doresc să aibă ceva în comun cu acest stat, Republica Moldova.”

Putem afirma că rememorarea evenimentelor din aprilie 2009 a interrelaționat cu elemente din reprezentarea mediatică, informațiile lipsă au completat puzzle-lul zilelor de 5-8 aprilie 2009 cu ajutorul mass mediei, care a oferit noi date despre cele întâmplate la moment, atât după 4 ani, cât și după 10 ani. Iar unele elemente ale rememorării, precum și elemente ale reprezentării mediatică, se regăsesc reciproc în modelele prezentate mai sus. De asemenea, se observă că mass-media prezintă informațiile utilizând aceleași elemente: stimul identificat și de mass media la o distanță de 10 ani: rezultatele scrutinului din 5 aprilie 2009; nemulțumiri adunate timp de 8 ani, care au determinat derularea evenimentelor din luna aprilie 2009. Un alt aspect comun

sunt confruntările, ce includ: catalizatorul mulțimii, instigarea la acțiuni de distrugere, autorul inițiativei acestor mișcări de violență și cum au acționat protestatarii în ziua de 7 aprilie 2009, mass media prezintă două tabere. Analizând publicațiile ce prezintă informațiile din presă observăm că tinerii le este acordat rolul de victime, iar forțele de ordine, în tandem cu conducerea statului, se prezintă în rolul de călăi. Astfel, identificăm o diferență în prezentarea informației la o distanță de 4 ani de la producerea evenimentului: „unii protestatari au intrat în clădirea Parlamentului provocând distrugeri” și la o distanță de un deceniu: pe de o parte – protestatarii cu cerințele și mișcările de marș, iar pe de altă parte – forțele de ordine și cei care sunt protejați de acestea – partidele de la conducere: *Vinovat se face PCRM; vinovați sunt cei care au ieșit în PMAN; au fost distrugeri, furturi și vandalism.* La aspectul consecințe, vedem lipsă de interes în abordarea subiectului ce ține de distrugerile clădirilor de stat, și mai intens se axează pe numărul de victime, pe traumele psihologice și fizice la care au fost supuși protestatarii. Abordările din publicațiile mass media pe care le găsim la un deceniu de la producerea evenimentelor de protest din 2009, în special pentru ultimul aspect, provoacă denaturarea percepției despre eveniment în sine, formând o reprezentare socială incorectă, cu conotații emoționale negative.

Lucrarea dată se vrea a fi și un studiu de caz util pentru cursurile universitare care analizează fenomene de masă și acțiuni colective. Motivația de a descrie acest studiu de caz în profunzime o prezintă rememorarea unui eveniment de protest și formarea unei imagini comune, colective, acesta determinând studenții pentru o „apropiere”, „familiarizare” și o mai bună înțelegere a materialului teoretic prezentat la curs. De asemenea, acest studiu de caz poate fi un îndrumător pentru ulterioarele cercetări cu tematici asemănătoare pentru cercetătorii din domeniul psihologiei, sociologiei, și nu numai. Deși acțiunile de protest din aprilie 2009 au fost foarte mult discutate, rămâne totuși întrebarea: Care este reprezentarea pe care o oferă mass media evenimentelor din acea perioadă? Astfel, devine inevitabil să nu atingem în cercetarea noastră fenomenul memoriei sociale, după cum putem constata că reprezentările sociale sunt elemente principale care construiesc o memorie socială colectivă. Pentru a stabili una, avem nevoie de cealaltă. Reprezentările, ca fenomen social, se regăsesc în fiecare parte a conștiinței umane, fiind completate de emoții, rațiune, patenuri și moștenire culturală. Ulterior, toate acestea influențează procesul de formare a unor reprezentări, făcându-le să fie diferite după anumite criterii.

Concluzii și direcții ulterioare de cercetare

Considerăm studiul care a stat la baza acestui articol o contribuție esențială pentru înțelegerea modului în care se formează reprezentările despre un eveniment-cheie, analizând în acest sens mai multe surse informative. Totuși, dorim să menționăm că studiul dat este unul explorativ și comportă limitele de rigoare, intenția noastră fiind de a continua cercetarea, lărgind semnificativ direcțiile de analiză și diversificând corpusul de date. În acest sens, propunem pentru cercetările ulterioare o aprofundare în analiza reprezentării sociale a evenimentelor din aprilie 2009, astfel încât să fie identificate diverse fațete ale reprezentărilor sociale la diferite grupuri și categorii sociale. O categorie importantă de actori ai acelor evenimente ar fi și cei care au fost victime directe ale acțiunilor de atunci. În timp, după selecția elementelor esențiale din multitudinea de evenimente ce s-au petrecut, are loc transformarea acestora într-o schemă personală ce conține un grup de imagini cunoscute, dându-le un sens și o intensitate emoțională specifică doar lor. Astfel, deducem următoarele:

- Constatăm o interdependență între cele două conținuturi reprezentative: unele elemente ale reprezentării mediatic se regăsesc în conținutul rememorării, astfel încât cele două comportă elemente comune (stimul, motiv, scop, confruntarea propriu-zisă, consecințe), informația ce vizează fiecare element are o coincidență de suprapunere înaltă, replicile fiind identice ca sens.
- Analizând comparativ reprezentarea din mass media la un deceniu de la acțiunile de protest din aprilie 2009, observăm o reducere a informațiilor publicate de mass media autohtonă, confirmând paradoxul informațional: cu cât mai mult suntem bombardați cu diversitatea de informații, cu atât mai puțin ne reamintim.
- Totuși, informațiile adunate ne permite să sintetizăm datele într-o matrice, reprodusă în tabel, cu 3 categorii: *asocieri cu ziua de 7 aprilie 2009, rememorări ale evenimentelor din aprilie 2009, acțiuni după evenimentele din aprilie 2009.*

Considerăm studiul dat un aport adus la identificarea elementelor unei rememorări sociale despre un eveniment-cheie pentru istoria socială a comunității moldovenești, având mai multe surse informative. Pentru cercetările ulterioare propunem o aprofundare în analiza reprezentării sociale a evenimentelor din aprilie 2009,

astfel încât accentul să fie pus pe identificarea reprezentării publice și pe aprofundarea reprezentării trăite, implicați fiind și alți actori ai acelor evenimente (victime directe).

Referințe:

1. MOSCOVICI, S. *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*. Iași: Editura Universității „Al.I. Cuza”, 1991.
2. CRISTEA, D. *Tratat de psihologie socială*. București: ProTransilvania, 2000, p.55-57.
3. DOISE, W. *Psihologia socială experimentală*. Iași: Polirom, 1996.
4. CRISTEA, D. *Tratat de psihologie socială*. București: ProTransilvania, 2000, p.59-60.
5. TICU, C. Flashbulb memories – amintiri la intersecție între social și personal. În: *Psihologie Socială*, 2000, nr.5, p.85-100.
6. DOBRESCU, P. *Mass media și societatea*. București: Comunicarea.ro, 2003.
7. PETRE, D., NICOLA, M. *Introducere în publicitate*. București: Comunicarea.ro, 2004.
8. CURELARU, M. *Reprezentări sociale*. Iași: Polirom, 2006.
9. COJOCARU, N. *Cercetarea calitativă*. Curs universitar. Chișinău: CEP USM, 2010.
10. CHELCEA, S. Memoria socială – organizarea și reorganizarea ei. În: *Psihologie Socială* (coord. A.Neculau). Iași: Polirom, 2004.
11. CHELCEA, S. *Psihologie socială. Autori și evenimente: Note de curs*. București, 2001.
12. DOISE, W. *Psihologia socială și dezvoltarea cognitivă*. Iași: Polirom, 2009.
13. DOISE, W., PALMANARI, Au. *Caracteristici ale reprezentărilor sociale*. În: *Psihologie Socială*, (coord. A.Neculau). Iași: Polirom, 2004, p.23.
14. FISKE, J. *Introducere în științele comunicării*. Iași: Polirom, 2003.
15. GORINCIOI, V. Reprezentarea socială – formă de cunoaștere socială. În: *Studia Universitatis. Seria Științe ale Educației*, 2007, nr.9.
16. GOLU, P. *Psihologia socială*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
17. HAINES, R. Reprezentări sociale și construirea imaginii publice. În: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2004, nr.2.
18. Le BON, G. *Psihologia mulțimilor*. Iași: Polirom, 2000.
19. NECULAU, A., CURELARU, M. Reprezentări sociale. În: *Manual de psihologie*. Iași: Polirom, 2004.
20. NECULAU, A. *Memorie pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*. Iași: Polirom, 2000.
21. TICU, C. Memoria socială, cadrul de definiție și modele de analiză. În: *Psihologie Socială*, 2001, nr.7.
22. TICU, C., DĂNILĂ, O. *Reprezentarea socială și memoria socială: similitudini și diferențe*. În: *Psihologie Socială*, 2006, nr.17, p.114-158.
23. TICU, C. *Memoria socială. Paradigme teoretice și date empirice*. În: *Psihologie Socială*, 2002, nr.10, p.20-36.
24. TICU, C. *Flashbulb memories-amintiri la intersecție între social și personal*. În: *Psihologie Socială*, 2000, nr.5, p.85-100.

Date despre autor:

Olga GUTU, asistent universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială.

E-mail: ollymorari89@gmail.com

Prezentat la 14.07.2020